

Nr 265.

Av herr **Tamm m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.

I proposition nr 232 har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen förslag bl. a. om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet. Då de uttalanden, som vederbörande departementschef gjort i fråga om motiven till denna lagändring, enligt vår mening kunna föranleda till en tolkning av de nya lagbestämmelserna, som får anses mindre önskvärd, hava vi ansett oss böra påkalla ett uttalande av riksdagen rörande avsikten med och innebörden av den ifrågasatta lagändringen.

Denna, som är grundad på ett av sociala jordutredningen den 12 juni 1936 avgivet betänkande, om vilket utredningens samtliga ledamöter utan meningsskiljaktighet samlat sig, har ett tvåfaldigt syfte, nämligen dels att skapa bättre garantier än nu för att vid avstyckning av jordbruksfastighet denna blir i erforderlig omfattning försedd med för dess bestånd erforderliga ägor av olika slag samt dels att underlätta egnahemsbildningen genom att skapa möjlighet till avstyckning av jordbruksfastighet utan skogstilldelning i sådana fall, då tillgång till egen skog ej kan anses nödvändig för den avstyckade fastighetens bestånd. I det förra syftet föreslår Kungl. Maj:t införandet i 19 kap. 3 § jorddelningslagen bl. a. av sådana bestämmelser, som skola vid avstyckningen tillföra styckningslotterna behöflig mark för anordnande av bete samt jämväl under vissa förutsättningar odlingsmark. Vad Kungl. Maj:t härutinnan föreslagit, överensstämmer i stort sett med sociala jordutredningens eget förslag i ämnet samt har icke, då sistnämnda förslag var utställt på remiss, gjorts till föremål för några erinringar. Mot Kungl. Maj:ts förslag i denna del saknas sålunda anledning framställa anmärkning.

Däremot har beträffande tilldelningen av skogsmark vid avstyckningar i propositionen gjorts uttalanden, som giva lagändringen en helt annan innebörd, än sociala jordutredningen avsett och vi för vår del finna lämplig. Vi tillåta oss här nedan påkalla riksdagens uppmärksamhet på detta spörsmål.

Nu gällande lagbestämmelser om skogstilldelning vid avstyckning kunna i korthet sägas innebära, att styckningslotterna i regel skola förses med skog till husbehov. Denna huvudregel gäller nu för hela landet. Sociala jordutredningen har ansett, att denna för hela riket fastslagna ensartade princip medfört vissa olägenheter, i det att i övre och inre Norrland avstyckade jordbruksfastigheter för sitt bestånd kunna behöva stödskog utöver husbehovsskogen, medan det mångenstädes i södra Sverige kan vara obehöfligt att förse styckningslotterna med skog. Jordutredningen har i anledning där-

av velat giva bestämmelsen om skogstilldelningen en efter olika landsdelars behov mer modifierad utformning. Utredningen har visserligen bibehållit stadgandet om tilldelning av husbehovsskog såsom den för hela landet gällande huvudregeln, men jordutredningen har vid sidan av denna föreslagit vissa kompletterande lagregler. Dessa ha avsett att något skärpa skogstilldelningskravet för vissa delar av Norrland men att uppmjuka det för sydligare delar av landet. Till ernående av detta syfte har man, som ovan sagts, föreslagit obligatorisk stödskogstilldelning i övre och inre Norrland samt rätt till avstyckning utan skogstilldelning i södra Sverige och under vissa förhållanden jämväl i Mellansverige.

Kungl. Maj:t har med smärre redaktionella ändringar följt dessa sociala jordutredningens direktiv i fråga om själva lagtextens utformning. Vad beträffar den föreslagna uppmjukningen av bestämmelserna för södra Sverige står även propositionens motiv i huvudsaklig överensstämmelse med sociala jordutredningens ståndpunkt. Propositionens förslag i denna del föranleder sålunda icke någon erinran.

Däremot har departementschefen beträffande det föreslagna kravet i vissa fall på stödskogstilldelning gjort uttalanden i motiven, som giva lagändringen en avsevärt annan innebörd och större räckvidd än sociala jordutredningen avsett.

Sociala jordutredningen har i nu förevarande fråga uttalat följande: »I vissa delar av landet, *särskilt den norrländska skogsbygden*, är det uppenbarligen ett både socialt och jordbrukspolitiskt intresse, att den stödskog, som finnes kvar för jordbruket, icke avskiljes därifrån. I ort med riklig skogstillgång, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden, för såvitt dessa äro grundade på förutsättningar av varaktig natur, för drivande av självständigt jordbruk är erforderligt, att inom fastighetens gränser finnes skog av sådan omfattning, att den kan utgöra varaktigt stöd för jordbruket (stödskog), bör avstyckning endast få ske på sådant sätt, att jordbrukets fördel av stödskog icke minskas.»

Med detta sitt uttalande har sociala jordutredningen avsett, att stödskog skulle krävas vid avstyckningar i Norrlands skogsbygder, men däremot icke i de mer jordbruksbetonade delarna av Norrland. Vidare har jordutredningen räknat med att bestämmelsen skulle kunna behöva tillämpas i de översta delarna av Dalarna och Värmland, vilka hava ren norrlandsnatur. Jordutredningen har däremot ansett, att behov av tvångstilldelning av stödskog icke föreligger i övriga delar av södra och mellersta Sverige, sålunda ej heller i de mer skogrika områdena av dessa landsdelar. Jordutredningen har klart och tydligt velat avgränsa stödskogskravet till de landsdelar, som hava karaktär av norrländska skogsbygder.

Utan att det kommer till synes i själva lagtexten har nu Kungl. Maj:t frångått denna jordutredningens ståndpunkt samt givit stödskogskravet en avsevärt större geografisk räckvidd. I motiven anför nämligen departementschefen följande: »I detta sammanhang torde ock böra vidtagas någon jämkning av definitionen på sådan ort, som avses med stadgandet, till förekommande

av den tolkningen att dettas tillämpning skall vara inskränkt till de egentliga norrländska skogsbygderna; tydligen äro näringsförhållanden av den art, som föranlett bestämmelsens upptagande i förslaget, tillfinnandes även på sina ställen i de skogrika delarna av mellersta och södra Sverige.»

Detta uttalande torde säkerligen få tolkas så, att stödsskogskravet skall tillämpas ej blott i Norrland samt i Dalarnas och Värmlands skogsbygder utan även i stora delar av Örebro, Västmanlands och Uppsala län, i Västergötalänens skogrikare bygder samt i Smålandslänen. Därmed skulle denna lagändring få verkningar såväl på det sociala som det skogsekonomiska området av utomordentligt stor och säkerligen icke förutsedd räckvidd. Vi befara, att dessa verkningar komma att visa sig vara i flera hänseenden mindre önskvärda. Till utvecklande av vår uppfattning härutinnan få vi anföra:

Verkningarna av lagbestämmelsen, sådan denna enligt Kungl. Maj:ts uttalande bör tillämpas, komma att träffa såväl skogsindustrien som staten i egenskap av jordägare och de privata jordägarna. Vad då först skogsbolagen beträffar, äro dessas fastigheter av naturliga skäl belägna övervägande i de rena skogsbygderna. Man kan därför utgå från att dessa företag vid fortsatta försäljningar av deras arrendegårdar och lägenheter tämligen allmänt skulle bli nödgade att förse styckningslotterna ej blott med husbehovsskog utan jämväl med stödskog, vilken sistnämnda enligt Kungl. Maj:ts i motiven gjorda uttalande skall hava enahanda storlek, som om fråga vore att bestämma stödskogens areal i anledning av ett ifrågasatt förvärv enligt lagen om bolags jordförvärv i dess i proposition nr 233 föreslagna lydelse.

Man torde kunna vara tämligen förvissad om, att ytterst få bolag med hänsyn till sina industriers råvaruförsörjning våga inlåta sig på att på sådana villkor avyttra sina jordbruk. Enligt de nu gällande bestämmelserna rörande avstyckning kräves endast husbehovsskog. Denna har i olika delar av landet pläгат utgöra 15 à 70 hektar skogsmark per brukningsdel. Endast med denna relativt måttliga skogstilldelning ha bolagens talrika försäljningar av inägojord nödgat dem till avstående av skog i en omfattning, som ej sällan varit besvärande med hänsyn till den industriella rörelsen. Nu skall därtill komma stödskog. Kungl. Maj:t uttalar i propositionen att stödskogen skall hava den omfattning, att de olika åldersklasserna av skog kunna finnas så pass jämnt representerade å arealen, att en regelbunden skogsavkastning kan påräknas. Man vet ju ej, huru Kungl. Maj:t vill tillämpa sagda bestämmelse, men skall det vara någon mening med densamma, måste stödskogarna uppgå till åtminstone 3 à 4 gånger husbehovsskogens areal, d. v. s. utgöra från 50 har i södra Sverige och upp till minst 150 à 200 har i Norrland. Det torde bliva för bolagen omöjligt att sälja inägojord på dessa villkor. Dels bliva fastigheterna därigenom sönderskurna på ett sätt, som måste avsevärt försvåra deras framtida administration, och dels kommer avkastningen från företagens egen skogsrörelse att avsevärt rubbas, vilket kommer att öva inflytande på råvaruanskaffningen till de industriella verken. Den utpräglade råvaruknapphet, som visat sig vara för handen, sedan konjunkturen medgivit ett mer fullständigt utnyttjande av de industriella verkens hela kapacitet, har

än tydligare än förr framhåvt betydelsen av att träindustriföretagen i viss omfattning besitta egna skogstillgångar, som kunna utjämna råvaruanskaffningen. Företagen kunna icke med hänsyn till angelägenheten för dem att upprätthålla driften vid verken realisera någon mer avsevärd del av sina skogstillgångar. De hava ingen som helst garanti för att avkastningen från försålda skogar kommer att tillföras deras egna verk.

Vi tro av denna anledning, att de enligt vår mening lyckosamma strävanden att överföra bolagsarrendatorerna till självägare, som nu pågå, komma att upphöra, och stödskogskravet upprätthålles i den omfattning, som propositionen ifrågasätter. Kungl. Maj:t har även observerat detta, men anser sig hava till fyllest avvärt sagda risk genom det i proposition nr 233 om ändringar i lagen om förbud mot bolags jordförvärv framlagda förslaget, att bolag skulle få köpa s. k. överloppsskog till samma värde, som bolaget visat sig hava sålt inägojord med stödskog efter den 1 juli 1937. Denna möjlighet skulle, anser Kungl. Maj:t, göra bolagen benägna att utbyta inägojord med stödskog mot överloppsskog.

Måhända kommer på papperet en sådan bytesmöjlighet att föreligga. I realiteten blir den emellertid av mycket liten betydelse. Det är huvudsakligen i mellersta Sveriges skogsbygder, som bolagen fortfarande innehava större mängder arrendejordbruk, vilka det är angeläget att överföra till fria jordbruk. I dessa trakter är emellertid tillgången till s. k. överloppsskog, vilken bolagen skulle få förvärva i byte, mycket obetydlig eller i många orter ingen. Bondehemmanen hava i berörda trakter i allmänhet icke så stora skogsarealer, att Kungl. Maj:t kan förväntas medgiva bolagsförvärv av delar av desamma. I de fall, då överloppsskog verkligen förefinnes, är densamma vanligen ej av den storleksordning, att den kan ha något värde för bolagsförvärv. Bemärkas bör även, att försäljningarna av arrendejord oftast kunna ske blott vid inträffande arrendeledigheter. Det torde bliva mer undantagsvis, som lockande förvärv av överloppsskog samtidigt erbjuda sig.

Vi äro sålunda av den meningen, att just i de delar av landet, där egna hemsrörelsen på bolagsmark är mest önskvärd, där kommer den att i hög grad motverkas av de nya stödskogsbestämmelserna.

Vad därefter beträffar domänverkets försäljningar av arrendejordbruk, så äro även dessa i hög grad lokaliserade till södra och mellersta Sverige och äga i mycket stor omfattning rum även i sådana skogsbygder därstädes, för vilka de nya stödskogsbestämmelserna vid avstyckning torde vara avsedda att tillämpas. För staten gäller givetvis icke det skälet emot stödskogsförsäljning, som för bolagen torde bliva det avgörande, nämligen att det sammanlagda skogsinnehavet kommer att minska. Staten är ju oförhindrad att i den ordning, den själv finner lämplig, inköpa skog å annan plats. Där emot lär tvånget till stödskogsförsäljning bliva för statens skogsförvaltning hinderligt på det sätt, att förvaltningsenheterna bliva sönderhackade. Att från en mindre kronopark sälja bort exempelvis fem å sex arrendegårdar med blott husbehovsskog om tillhopa kanske 100 hektar kan många gånger ske utan att den kvarvarande skogen blir olämplig att bevaras såsom själv-

ständig skogsbruksenhet. Skall däremot försäljningen av de sex gårdarna åtföljas av 400 hektar stödskog, så kommer det ej sällan att inträffa att resten av skogen icke lämpligen kan förvaltas som kronopark. I varje fall torde det vara säkert, att vid försäljningarna av kronans jordbruksdomäner en stödskogstilldelning mycket ofta kommer att omöjliggöra, att huvudparten av de värdefulla och sparade skogarna till dessa egendomar bevaras i kronans ägo.

Vad slutligen beträffar de i privat ägo varande fastigheterna, gods, egendomar och bondehemman, så försiggår jämväl å dem — förutom den i affärssyfte skeende totala styckningen av herrgårdar — i icke ringa omfattning ett överförande av arrendejordbruk till fria jordbruk. Jordägarna avyttra ofta torp och lägenheter, som ligga i fastigheternas utkanter och kunna avstyckas utan söndersprängande av stamfastighetens ägofigur. Man torde med säkerhet ha att emotse, att om dylika avstyckningar i fortsättningen skola förses ej blott med husbehovsskog utan även med stödskog, så komma jordägarnas benägenhet till försäljningar att väsentligt nedgå. Man vill i allmänhet icke förminska eller derangera stamfastighetens skog i den grad, som utbrytandet av stödsskogar måste medföra.

I enlighet med det ovan sagda hysa vi den meningen, att tvånget till avstående av stödskog vid avstyckningar kommer att hos alla kategorier jordägare alstra en väsentligt minskad benägenhet för försäljningar av mindre jordbruk. Enligt vår mening kommer detta ofelbart att medföra ett betydande bakslag för egnahemsrörelsen.

Om vi sålunda hysa allvarliga farhågor för att kravet på stödskogstilldelning kommer att bliva ett hinder för egnahemsbildningen samt därigenom bliva ur social synpunkt skadligt, så tro vi i likhet med sociala jordutredningens däremot icke, att denna samma stödskogstilldelning, om man undantar skogsbygderna i inre Norrland, har någon nämnvärd betydelse för de avstyckade ägototternas förmåga att bestå såsom självständiga fastigheter. På de små jordbruk, varom nu i allmänhet är fråga, behöver visserligen ägaren i regel tillföras kontantförtjänster vid sidan av själva jordbruket, men det är i södra och mellersta Sverige icke nödvändigt, att dessa förtjänster tillföras honom från egen skog. Näringslivet är i dessa delar av landet även i skogsbygderna så differentierat, att behöfliga arbetsmöjligheter i regel stå till buds. Annorlunda är förhållandet i inre Norrlands skogsbygder, där arbetsmöjligheterna ofta äro inskränkta till skogshuggningar vintertid. Under år, då avverkningarna inom det norrländska skogsbruket äro inskränkta, kan det då vara av betydelse för de mindre jordbrukarna att kunna etablera arbeten å egen skog. I södra och mellersta Sveriges skogsbygder föreligger ej detta behov; åtminstone icke i den grad att det kan anses vara ur social synpunkt nödvändigt att tilldela småbruken därstädes stödskog.

Ilågkommas bör även, att den betydande skogstilldelning, som stödskogskravet innebär, kommer att högst väsentligt fördyra fastigheterna, både absolut och relativt. Inägojord och hus äro säljarna av arrendejordbruk i allmänhet benägna att avyttra mycket billigt, enär dessa i säljarnas hand ofta

äro svårskötta och giva obetydlig avkastning. Med skogen är förhållandet motsatt, och för den vill säljaren därför hava full betalning. Stödskogen kan egnahemsköparen av denna anledning icke, såsom fallet ofta är med inägojorden, erhålla till underpris, utan denna skog måste betalas fullt. Stödskogen kommer alltså att nödvändiggöra en väsentligt ökad skuldsättning för egnahemsköparen; han får kanske dubbla eller tredubbla räntebördan mot vad han eljest skulle hava. Under goda konjunkturen kanske skogens procentuella avkastning uppväger eller överstiger räntan å denna ökade skuldsättning, men det inträffar dessemellan långa följder av år, då räntan å lånet på skogen blir större än skogens avkastning. Gagnet av stödskogen blir då problematiskt. Att detta icke är någon svartmålning framgår av hittillsvarande erfarenhet, som rätt allmänt visar, att egnahemsköpare, som fått mer väsentlig skogstilldelning, i regel realisera all den skog, de kunna få avverka utan att komma i konflikt med skogslagen, i syfte att nedbringa sin räntebörda. Departementschefens förhoppning, att stödskogen skall tillföra sin ägare en jämn årlig inkomst, är en chimär. Denna önskan om småbrukens jämna försörjning med skogsinkomster kräver som logisk följd en lagstiftning om uthålligt skogsbruk vid dessa fastigheter.

Under hänvisning till den motivering, som ovan lämnats, få vi hemställa,

att riksdagen ville uttala, att det i 19 kap., 3 §, 3 punkten,
a) meddelade stadgandet om stödskog vid avstyckning skall tillämpas huvudsakligast inom övre och inre Norrlands, Dalarnas och Värmlands skogsbygder.

Stockholm den 1 april 1937.

Gustaf Tamm.

Elof B. Andersson.

Nils Gabrielsson.